

Gustav Pirc – avtor prve fotografije Aljaževega stolpa na Triglavu

V letu 2015 praznujemo visoki jubilej – 120-letnico postavitve Aljaževega stolpa na vrhu Triglava, danes simbola slovenstva. Velika rodoljubnost je gnala župnika in skladatelja Jakoba Aljaža k načrtovanju in financiranju stolpa, ki so ga slavnostno odprli in blagoslovili v mesecu avgustu 1895. Ob tem dogodku se spominjamo tudi izjemnega slovenskega kmetijskega strokovnjaka tistega obdobja Gustava Pirca. Med številnimi funkcijami, ki jih je opravljal, je bil tudi amaterski fotograf in fotografijo Aljaževega stolpa je naredil že v mesecu njegove postavitve.

Župnik in skladatelj Jakob Aljaž se je dobro zavedal prodiranja tujih vplivov v slovenske gore in 15. aprila leta 1895 je od občin Dovje in Mojstrana odkupil vrh Triglava. Njegovo delo, takrat skromno ovrednoteno v finančnem smislu, a danes neprecenljive vrednosti z vidika prispevka k slovenski kulturni dediščini, je obrodilo bogat sad. Aljažev stolp na Triglavu je bil kot izjemen krajinski motiv, nenadomestljiv simbol Slovenije leta 1999 razglašen za kulturni spomenik državnega pomena.

Tudi Gustav Pirc je bil med velikimi slovenskimi domoljubi iz druge polovice 19. stoletja in to se je odražalo v njegovih delih na področjih, kjer je deloval. Bil je kmetijski strokovnjak, potovalni učitelj za kmetijstvo na Kranjskem (1884–1914), tajnik (1884–1894), ravnatelj (1894–1917), generalni ravnatelj (1917–1919) c. kr. kranjske kmetijske družbe in predsednik (1921–1923) Kmetijske družbe za Slovenijo ter urednik Kmetijskih in rokodelskih novic (1884–1893). V drugi polovici 19. stoletja in na začetku 20. stoletja je bil posebno zaslužen za razcvet kranjskega kmetijstva. Strokovno revijo Kmetovalec, ki izhaja še danes, je urejal 35 let. Nastanek Kmetovalca in pomen Pirca za kmetijsko stroko kot urednika in pisca strokovnih člankov je podrobno obdelal Šalehar (2011) v sestavku »Pirčev Kmetovalec, strokovna revija še danes«.

Obsežno delo je Pirc opravil na predavateljskem in publicističnem področju. O tem je Šalehar (2011) v knjigi o Gustavu Pircu v poglavju »Prispevki k bibliografiji: Gustav

Pirc« zapisal: »Gustav Pirc je veliko pisal. Nikoli ne bo mogoče sestaviti njegove popolne bibliografije, ker po takratni navadi žal pri številnih člankih ni napisan avtor. Njegovo razumevanje potreb slovenskega kmetijstva in kmeta pa se jasno zrcali v sestavkih, ki so zapisani v tej bibliografiji. V njih razberemo njegova strokovna prepričanja in izhodišča, ki so ga vodila pri njegovem delu. Bibliografija je razdeljena v poglavja: Monografije in tiski (16 zapisov), objave v serijskih publikacijah (skupaj 206 zapisov; od tega v Novicah 27, Kmetovalcu 161, Vrtnarju 1, Dolenjskih novicah 10 in ostalih publikacijah 7 zapisov), Fotografije (8 zapisov) in Urednik (3 zapisi)«.

Gustav Pirc je opisoval tudi nekatere slovenske pasme domačih živali. Pisal je o bohinjskem govedu, bohinjskem konju, bohinjski kozi in slovenskih pasmah ovc. Pri vseh je opisal nastanek pasme, njene morfološke značilnosti, standard, prirejo, stanje in potrebne ukrepe za ohranjanje pasme.

Mnogo je Pirc tudi prevajal iz tujih jezikov. Bil je neutrujen organizator kmetijstva in zadružništva. Na njegovo pobudo so ustanovili sadno drevesnico v Ljubljani, kmetijsko kemijsko preskuševališče v Ljubljani (današnji Kmetijski inštitut Slovenije) in Kmetijsko-gospodinjstvo šolo. Sodeloval je pri ustanavljanju mlekarških in živinorejskih zadrug, bil pa je tudi pobudnik za ustanovitev čebelarkega društva. Veliko se je udeleževal na kulturnem in političnem področju.

Odkrite fotografije Gustava Pirca dokazujejo, da je bil tudi amaterski fotograf. Do sedaj je bilo najdenih osem njegovih fotografij, med katerimi je prva iz leta 1890, ki prikazuje obdarovanje konj v Št. Jerneju na Dolenjskem. Obstaja verjetnost, da je to tudi najstarejša fotografija v slovenski živinoreji.

Gustav Pirc je bil tudi ljubitelj slovenskega gorskega sveta. V prvem zvezku knjige »150 let fotografije na Slovenskem«, ki so jo napisali Kambič in drugi (1989), je o njegovih gorskih motivih zapisano: »Gustav Pirc, odbornik kluba iz leta 1889, je postal znan po svojih motivih iz Julijskih Alp, ki jih je že leta 1895 objavil Planinski vestnik ...«. Njegova fotografija Aljaževega stolpa na Triglavu je prva in Planinski vestnik jo je objavil v deseti številki leta 1895.



Aljažev stolp na vrhu Triglava (2.864 m) (Foto: Gustav Pirc, 1895)

Poleg fotografije Aljaževega stolpa je Planinski vestnik objavil tudi fotografijo Vodnikove kočice na Velem polju in na koncu članka je zapisano: »Naši slike sta posneti po krasnih fotografijah g. ravnatelja Gustava Pirca, kateri ju je velikodušno izdelal za »Slov. plan. društvo«. Srčna mu hvala naša in gotovo vseh slovenskih domoljubov!«

Fotografija Aljažev stolp je bila objavljena tudi v monografiji »150 let fotografije na Slovenskem« (2008), v Filozofskem vestniku (1994), drugi del, na strani 229, in v Slovincu (1995), št. 181, na 16. strani.

Gustav Pirc je bil znan in priznan kmetijski strokovnjak z velikimi zaslugami za napredek kranjskega kmetijstva. Kranjsko kmetijsko družbo je približal kmetu. Tudi kot amaterski fotograf je veliko prispeval k strokovnemu vidiku živinoreje in poudarjanju lepote slovenskega gorskega sveta. Je avtor prve fotografije Aljaževega stolpa na vrhu Triglava, ki jo je posnel leta 1895, in to že v mesecu, ko so stolp postavili. Zapis o njegovem takratnem obisku Triglava je objavljen v Planinskem vestniku iz leta 1951: »Po otvoritvi zaznamuje knjiga samo še tri obiskovalce, in sicer 21.08.1895 ravnatelja Kranjske kmetijske družbe Gustava Pirca ...«. Ob letošnjem jubileju postavitve simbola slovenstva se Gustavu Pircu spoštljivo poklanjamo.

dr. Metka Žan Lotrič